

FARKAS CSABA

Egy udvari katonabáró I. Károly szolgálatában

Lackfi István és az Anjouk Magyarországa

Telegdi Csanád esztergomi érsek 1342. július 21-én Székesfehérvárott királlyá koronázta a fiatal Lajost, aki pontosan hetven év után először az első olyan uralkodóvá lépett elő, aki egyenes ágon apjától örökölte a Magyar Királyság kormányzását. A Lajos koronázásakor hivatalban lévő országnagyok, még I. Károly bárói voltak. Druget Vilmos nádor,¹ Nagymartoni Pál országbíró, Szécsényi Tamás erdélyi vajda, Ákos nb. Mikcs szlavón bán, Ostfi Domokos macsói bán mind-mind az elhunyt uralkodó rendíthetetlen híveinek számítottak.² A tárnokmesteri tisztséget Nekcsei Demeter 1338. évi halála óta nem töltötték be. Hasonló helyzet alakult ki Szécsi Dénes asztalnokmester 1341-es halála után is, habár Druget Miklós személyében pohárnokmestert is „örökölt” az ifjú uralkodó. A fehérvári koronázáson jelen volt még egy báró, aki lovászmesterként és több megye ispánjaként régóta gyarapította az országnagyok táborát. Hermány nembeli Lack fia István az oklevelek tanúsága szerint, már 1326. május 11-től a tisztség betöltője volt, amikor Lajos herceg még csak két hónapos volt. Ezt a pozíciót egészen 1343. január 13-ig töltötte be.³

Személye nem volt ismeretlen a korszak politikai palettáján, hiszen 1326-tól kezdődően egészen 1353. évi haláláig folyamatosan bárói tisztségben találjuk, mindemellett két királlyának is eredményes hadvezére volt. Lajos, sőt még utódai is, egészen 1395-ig csak Lackfiakat neveztek ki lovászmesternek.⁴ Egy tisztség befolyásolhat pályafutásokat, ám a legtöbb esetben messze nem határozhat meg személyeket. Dolgozatomban, annak az időszaknak a vizsgálatával foglalkozik, mikor Lackfi István I. Károly bárójaként és egyik legkiválóbb katonájaként az Anjou-monarchia egyik támasza és működtetője volt.

A fő kérdés az, hogy az 1320-as évektől kiépülő új politikai konstellációba, a többi báróval együtt, Lackfi hogyan illeszkedett bele. Valamint az, hogy miként vett részt az új monarchia megerősítésében, mint a király hadvezére, katonabárója. Dolgozatomban ezenfelül összehasonlítom a honorként bírt várnagyi tisztségeit hasonlítom össze a négy megyében (Nyitra, Trencsén, Vas, Sopron) lévő más királyi várak vezetőivel.

¹ Nádori működésére ld. SZÓCS 2014, 114–125., Drugetekre ld. ZSOLDOS 2017.

² Druget Fülöp, Ákos nb. Mikcs és Szécsényi Tamás szerepére ld. KRISTÓ 2003.

³ Első lovászmesteri említésére ld. ENGEL 1996, 40., AOKLT. X. 187.

⁴ ENGEL 1996, 40–41.

A család

A Lackfi család történetét feldolgozó munka mindezig nem készült. A korábbi szakirodalom tévesen az Apor nemzetségből eredeztette őket, ám éppen a családnak később nevet adó Lack egy 1339-ből származó pecsétje a bizonyíték arra nézve, hogy a család a Hermány nemzetségből származik.⁵ A nemzetség korai történetéről semmit sem tudunk. Bár eredetileg feltehetően Vas megyére vezethető vissza mindenesetre a későbbiekben három, egymástól területileg is elkülönülő ágról, birtokállományról beszélhetünk.⁶ IV. László történetírója, Kézai Simon, krónikájában a Hermány nemzetséget német eredetűnek tartotta, akik Gizella királyné kíséretében érkeztek az országra.⁷

Lackfi István első ismert őse, a nagyapja Dénes volt.⁸ Anyja nevét nem ismerjük, apja – I. Károly másik bárója – Lack,⁹ aki feltehetően, sok más kortársához hasonlóan, az ország feletti uralomért küzdő I. Károly mellett tűnhetett fel.¹⁰ 1323-ban ő maga is ráfüggesztette pecsétjét királya és Frigyes választott német-római császár szerződésére.¹¹ 1328-tól a székelyek ispánja és ezzel együtt medgyesi ispán is volt (mindkét tisztségében 1343-ig), majd elnyerte Beszterce (1334–39)¹² és Csanád megyék (1339) kormányzását is.¹³

A tágabb rokonsághoz sorolhatjuk Lampert országbíró, aki Károly híveként és több megye ispánjaként, maga is hozzájárult ahhoz, hogy rokona kellő figyelmet kapjon az uralkodótól.¹⁴ Lack fiai számára a politikai pálya így már adott volt, amelyet tehetségükből adódóan ki is használtak. András apjához hasonlóan székely ispán, majd erdélyi vajda és macsói bán,¹⁵ míg Miklós zempléni ispán lett.¹⁶ Pált Bereg¹⁷ élére állította az uralkodó, Mihály mai ismereteink alapján nem viselt tisztséget, Imre és Lack pedig fiatalon, még az 1330-as években elhunytak.¹⁸ István lovászmesterként tehát nem egyedüli támogatottja lett az Anjouknak. Családjának tagjai kivették a részüket az országos politikából, hiszen a királytól elnyert tisztségeiket, honorjaikat megosztották

⁵ KARÁCSONYI 1995, 623., Lack unokája, Lackfi fia, az ifjabb István is a régi nemzetségi címet használta nádorként. Ld. C TÓTH 2009, 102–103.

⁶ A Vas megyei-, Meszesi- és Lackfi-ágak. A Meszesiek Zemplénben voltak birtokosok. Ld. KARÁCSONYI 1995, 618.

⁷ UO. 618.

⁸ ENGEL 2001

⁹ Lack második neje Szeri Pósa leánya volt. Ld. KARÁCSONYI 1995, 624.

¹⁰ A későbbiekben rokonként szóba kerülő Lampert országbíró és Lack is csanádi ispánok voltak, a megye közel feküdt Károly átmeneti uralmi központjához, Temesvárhoz. Szeri Pósa, Lack apósa pedig kevei és krassói ispán. Keve élén feltehetően 1347-ig ő állott, Krassót 1325–46 között bírta. ENGEL 1998, 139., 142.

¹¹ ENGEL 1998, 144.; FÜGEDI 1986, 238.

¹² Tisztségei később a székely ispáni honor tartozékaivá lettek. Ld. ENGEL 2003b, 138.

¹³ ENGEL 1996, 111., 122., 155.

¹⁴ ENGEL 1996, BÉNYEI 2011. 11–23.

¹⁵ 1336–59 között. András fia, György szintén macsói bán lett, ld. KARÁCSONYI 1995, 624.

¹⁶ 1336–68 között szerepel, tisztségére ld. ENGEL 1996, 241.

¹⁷ Forrásokban 1336–66 között szerepel, tisztségére ld. ENGEL 1996, 110.

¹⁸ Mihályt 1336–51 között említik a források, ld. ENGEL 1996, 624.

családtagjaikkal,¹⁹ az elsőbbség azonban mindig azt illette, akit a királyi kegy kitüntetett, jelen esetben Lackfi Istvánt.²⁰ Az egyházi pálya pedig további hatalomszerzéssel kecsegtetett,²¹ hiszen Dénes Nagy Lajos belső tanácsadója, valamint több esetben követé is volt, mígnem kalocsai érsek lett.²²

Nemcsak a fivérek, hanem a fiak szerepe sem volt elhanyagolható a politikai életben. 1343-ban István utóda a lovászmesteri tisztségben Dénes (1343–59),²³ aki apját követve ezután Erdély vajdája, majd a székelyek comes-e lett.²⁴ Az utóbbi két tisztséget Miklós szintén viselte.²⁵ Imre lovászmester, vajda, végül Nagy Lajos nádoraként érte el pályafutása csúcát.²⁶ István székely ispán, vajda, horvát bán, végül fivéréhez hasonlóan az ország nádora lett.²⁷ Lackfi István fiai ugyan tisztségük többségét már apjuk 1353. évi halála után viselték, ám a fenti példák is érzékeltetik, hogy sikeresen alapozta meg gyermekei jövőjét, akiket az 1340-es években maga Lajos király is részletett politikai hatalomból. Nem meglepő, ha a Lackfiak a két Anjou király legbelsőbb körébe kerültek a Garai, Gilétfi, Szécsi és Szécsényi családokkal együtt.²⁸ 1387-ben a Lackfiak magánbirtokában már hét várat találunk.²⁹ Tündöklésük azonban nem sokkal élte túl az Anjoukat: Zsigmond 1397-ben, politikai okokból leszámolt velük.³⁰

Az udvari méltóságok I. Károly idején

Mint ismert, I. Károly hosszú, küzdelmes évek után nyerte el az ország feletti tényleges hatalmat.³¹ Ehhez az utolsó Árpádoktól örökölt belpolitikai helyzet megoldásán, az oligarchák leverésén, avagy halálukon keresztül vezetett az út. 1321-ben, Csák Máté halála után I. Károly számára minden feltétel adott volt ahhoz, hogy konszolidálva hatalmát, saját, hozzá hű bárókkal vegye körül magát, szakítva a korábbi évtizedek kényserű, politikai előnyöket kereső irányvonalával.³²

A király egy olyan bárói elitet emelt maga mellé, mely gyakorlatilag haláláig, sőt azok leszármazottai a dinasztia kihalásáig hatalomban maradhattak. Az új királyi tanács három olyan méltósággal is bővült, melyek több évtizedes némaság után újfent nyomot

¹⁹ Károly idején a szokásjog szerint az adományba kapott birtokok közösen illették meg a testvéreket, egészen a sorra nem kerülő birtokosztályig. ENGEL 1997, 145.

²⁰ ENGEL 2003b, 116.

²¹ FÜGEDI 1986, 242., 245.

²² KARÁCSONYI 1995, 624.

²³ ENGEL 1996, 41.

²⁴ ENGEL 1996, 12.

²⁵ Székely ispán 1363–67, erdélyi vajda pedig 1367–68 között. Uo. 12.

²⁶ 1343–75 között szerepel forrásokban. 1359–67-ben lovászmester, 1365–66-ban vidini és bolgár bán, ugyanekkor horvát bán is. 1369–72 között vajda, 1372–75-ben nádor. tisztségeire ld. ENGEL 1996, 4., 12., 13., 23., 34., 41., 98., 160., 180., 200., 227., 272., 300., 343., 352., 367., 390., 401., 405., 407., 410., 412., 413., 448., 454.

²⁷ Forrásokban nevével 1343–97 között találkozunk. 1367–71-ban székelyispán, 1369–71-ben, valamint 1383–84-ben és 1385-ben horvát bán, 1372–76-ban, valamint 1385–86-ban erdélyi vajda, nádor 1387–92 között. Bárói tisztségeire ld. Uo. 4., 12., 23., 192.

²⁸ Többségük bárói méltóságukat egészen halálukig viselték. Ld. FÜGEDI 1986, 243.

²⁹ ENGEL 1985, 405.

³⁰ A Lackfiakkal való leszámolásra ld. MÁLYUSZ 1984, 37.

³¹ Bővebben erről ld. ENGEL 2003d; KRISTÓ 2003

³² A nádorok esetében is megfigyelhető ez a tendencia, ld. ZSOLDOS 2017, 31–32.

hagytak a királyi oklevelek méltóságsoraiban, sőt viselőikre komoly politikai szerep is hárult. Az udvari méltóságok (asztalnok-, pohárnok- és lovászmesterek) esetében különös jelentőséget a tisztségeknek elsősorban viselőik kölcsönöztek. Az említett tisztségek közül (már ami kizárólag I. Károly híveit illeti), legkésőbb az asztalnokmesterek tűnnek fel. Kettőn a Balog nemzetség tagjai, Szécsi Pál (1318), majd fivére, Dénes (1322–41).³³ 1314-ből ismerjük első pohárnokmesterét – a később hűlenné lett – Ákos nb. Mojs személyében. Legközelebb csak 1323–24-ből hallunk pohárnokmesterről, mikor Domoszlói Gergely viseli a tisztséget. Druget Miklós volt I. Károly utolsó ilyen címmel rendelkező bárója (1332–43).³⁴ Az Árpád-korból örökölt lovászmesteri tisztség betöltői közül annál többet ismerünk. 1311-ben Aba nb. Amadé fia, János, majd őt követően a dél-dunántúli oligarcha, Kőszegi János (1311–14), Csák nb. Péter (1314–17), majd Kőszegi Kakas Miklós (1318–21) és Balázs (1321-től) követték egymást a tisztségben.³⁵ Csak őt követően lehetett 1326-tól Lackfi István a király hatodik és egyben utolsó lovászmestere.³⁶

Az udvari méltóságok közül az asztalnok- és pohárnokmesterek esetében komoly időbeli hézagokat figyelhetünk meg. Különösen az 1310-es és 20-as évek eleje az, ami fontos adatokkal szolgálhatna számunkra abban a tekintetben, hogy I. Károly miként is képzelte el a három tisztség helyét személyi politikájában. A lovászmestereknél megfigyelhető tendencia azonban árulkodó lehet: a király előbb a neves oligarchák között osztotta ki a tisztségeket, több évig tisztségben tartotta őket, majd politikai okokból megvált tőlük.

Nem tudni, hogy Balázs halála tette volna lehetővé Lackfi kinevezését, ám ismerve I. Károly személyi politikáját, feltehetően lovászmestere halála volt a kiváltó ok.³⁷ A lovászmesterré kinevezett Lackfi előtt megnyílt az út a bárók sorába, erre az alább külön részletezett tisztségei vetnek fényt.

Báró az udvarban és a harctereken

Lackfi politikai tartózkodási helyét udvari tisztsége a király mellett, várnagyi és ispáni méltóságai a nyugati határon jelölték ki. Az udvar mind fontosabbá váló, központi politikaformáló fóruma a király összes bárójára hatással volt. A politikai döntések mindmind I. Károly környezetében születtek.³⁸ Nekcsei Demeter tárnokmesterről és Nagymartoni Pál országbíróról biztosan állítható, hogy idejük legjavát Visegrádon töltötték.³⁹ A peres ügyekkel foglalkozó országbíró ítéletlevelei pedig betekintést engednek

³³ Apjuk, Miklós I. Károlyt támogatta a korai időktől kezdve. Ld. KRISTÓ 1999, 53.

³⁴ ENGEL 1996, 43., DL 3604

³⁵ ENGEL 1996, 40.

³⁶ Végig tekintve Lackfi hivatali elődjein, nem sok hasonlóságot találunk a honorba kapott megyéik között. Aba nb. János az ország északkeleti részén, míg a Kőszegiek a Dunántúlon rendelkeztek hatalmas birtokokkal, a tisztséggel együtt viselt megyésispánságok is ezt tanúsítják. Balázs, majd Lackfi honorba kapott megyéi nem mutatnak folytonosságot, miként itteni birtokaikról sincs információnk. Balázs esetében az azonosítás is problémás, birtokainak felkutatása ebből következően még inkább.

³⁷ 1356-ban Gilétfi Miklós nádor halála után Nagy Lajos osztotta szét a néhai nádor honorját. Az Anjou-kori politikai rendszerben egy-egy báró halálakor osztotta újra az uralkodó a honorokat. Ld. ENGEL 2003b, 106.

³⁸ FÜGEDI 1986, 212., ENGEL 2003b 105.

³⁹ BERTÉNYI 1976, 91.

abba, hogy kik is voltak a perben bírótársai, kiknek a közreműködésével születtek az ítéletek. Lackfi Istvánt 1330 és 1341 között négy esetben találjuk Nagymartoni mellett,⁴⁰ tehát az ítélet meghozatalakor maga is Visegrádon tartózkodott. További egy alkalommal maga az uralkodó emelte ki, hogy többek között vele is együtt bíraskodott.⁴¹

Lackfi azonban nem csak bírótársként, hanem peres félként is feltűnik az udvarban. 1335 augusztusából ismert az első adat arra vonatkozóan, hogy fivérét, Imrét, az Uros szerb király elleni hadjáratból visszatérőben meggyilkolták.⁴² A tettesekkel, a Szécsényi Tamás erdélyi vajda bandériumában felvonuló Boksa nb. Simon fia Tamással, valamint Batur Jánossal és Pánki Mátéval végül megegyezéssel zárult a pereskedés. A több részletben kifizetett, nagy összegű vérdíj a Lackfiakat kárpótolta.⁴³ Az eset kiváló bizonyíték arra, hogy a békésnek tekintett királyi udvarban, vagy akár táborban egyes bárók könnyen konfliktusba keveredhettek volna egymással.⁴⁴ Az ügyet, úgy tűnik, maga a vajda is gyorsan le kívánta zárni, mert Lacknak és fiainak átadott egy Fejér megyei birtokot, melyet később azok a váradi káptalannak adományoztak, Imre lelki üdvéjért.⁴⁵ Több-ször szerepel Nagy Miklós, illetve Lecha-i Pál neve a per során, akik a család megbízásából jártak el az országbíró előtt.⁴⁶ Több esetben előfordulhatott, hogy ilyen alkalmi vagy állandó megbízottak képviselték őket.

Lackfit az 1330-as években a királyság északnyugati részén bírt tisztségei szorosan nem kötötték volna az udvarhoz, ráadásul gyorsan kibontakozó katonai tehetségét a király bőven kiaknázza a távoli harcmezőkön. I. Károly már az oligarchák ellenében is előszeretettel vezényelte át embereit egyik hadszíntérről a másikra.⁴⁷ Lackfi már korán tanúbizonyságot tett katonai tehetségéről. Az 1328. évi osztrák-magyar háború során elfoglalta Stillfried várát, annak urát, Zeltigert pedig fogolyként küldte Károly színe elé.⁴⁸ 1328. szeptember 21-én, apja, Lack székely ispán után, mint lovászmester maga is megerősítette a király és a Habsburg hercegek közötti brucki békét.⁴⁹ 1329 januárjában,

⁴⁰ 1330-ban és 1341-ben két-két, 1333-ban és 1339-ben egy-egy alkalommal. Ld. AOKLT. XIV. 82., 400., XVII. 100., XXIII. 703., XXV. 221., 336.

⁴¹ AOKLT. XXIII. 703., DL 5023. Egy, az udvarhoz nem kapcsolható pereskedésben, mint arról a csanádi káptalan oklevele ad számot, döntőbíróként Lack fia István tehet igazságot. Ld. AOKLT. XXV. 221., DL 3373

⁴² AOKLT. XIX. 507., DL 76 508

⁴³ Az utolsó részlet megfizetéséről az országbíró 1337. márc. 6-ai oklevele szól. Ld. AOKLT. XXI. 88., DL 71 861

⁴⁴ Druget Vilmos nádor a Balog nb. Doncs mester birtokaira kívánta rátenni a kezét. Mivel Doncs Zách Felicián rokona volt, birtokait rokonai, Szécsi Dénes asztalnokmester nyerte el a királytól. A nádor azonban továbbra is kezén tartotta azt. Az eset némileg árnyalni tudja a Druget-Szécsi viszonyt is, mely a Lackfiak és Szécsényi vajda esetéhez hasonlóan elsikkadt I. Károly udvarában. Ld. ZSOLDOS 2017, 180.

⁴⁵ AOKLT. XXIII. 549., 550., DF 277 287, DF 277 288. Druget Vilmos nádor halála után Lackfi és Szécsényi viszonya érdekesen alakult. Újabb felmerült, hogy I. Károly halála után kinevezett Szécsényi Tamás tárnokmester helyettese maga Lackfi lett volna. Ld. PITI 2006, 440. Ennek ellentmondásait is feszegették újabb, erre ld. ZSOLDOS 2017, 192.

⁴⁶ AOKLT. XX. 135., 291., 483., Lecha-ira: UO. 348. Nagy Miklóst a nyitrai káptalan 1339. okt. 21-ei oklevele Lackfi István egykori nyitrai ispáni curialis officialisa-ként említi, ld. AOKLT. XXIII. 648., DL 95 560

⁴⁷ Ákos nb. Mikcsre ld. KRISTÓ 2003, 305., 315., 330.; Szécsi Pálra UO. 323., 327., 332.

⁴⁸ WERTNER 1905, 430.

⁴⁹ AOKLT. XII. 423.

miután az osztrák háború véget ért, és a királyi hadak is feloszlottak,⁵⁰ sor kerülhetett a Cseh István elleni hadjáratra, aki egyébként Csák Máté rokona volt. 1330. január 28-án ugyanis a Léván tartózkodó király kegyelmet adott Zaturk-i Pál fia Bekének, akinek helytállásáról a harcokban szintén részt vevő Treutel Miklós pozsonyi ispán mellett István lovászmester is tanúskodott.⁵¹ Pár hónappal később került sor Záh Felicián merényletkísérletére, ám a kortárs névtelen krónikás nem említi Lackfit a jelenlévők között, igaz, a másik ismert udvari méltóságviselőt, Szécsi Dénest sem.⁵² Nem alaptalan azt feltételezni, hogy Lackfi a nem sokkal korábban véget ért hadjárat miatt lehetett távol.⁵³ A Feliciánt elítélő levélben mindenesetre, mint a király báróját szintén feltüntették.⁵⁴

Ugyanebben az esztendőben már az ország másik felében találjuk Lackfit. A király parancsára a szerbiai Obona folyóig nyomult előre seregével. A sorozatos sikerek nyomán nyerhette el további trencsényi, nyitrai várnagyi tisztségeit, majd végül magát a nyitrai ispáni címet is. 1334-ben újból délre rendelte az uralkodó. Belgrádnál Uros király parancsára a szerbek erődítésekbe kezdtek, ami messzemenően sértette I. Károly érdekeit. I. Lajos 1347. évi adománylevélében azt olvashatjuk, hogy Lackfi élen járt az erőd bevételeiben.⁵⁵ Ebben a hadjáratban került sor fivére, Imre már említett meggyilkolására.⁵⁶

1336-ban újabb háború tört ki I. Károly és rokonai, a Habsburgok között. A magyar uralkodó, egy évvel a visegrádi találkozó után, maga mellett tudhatta Luxemburgi János cseh, valamint III. Kázmér lengyel királyt is.⁵⁷ A harcok elhúzódtak, így a cseh uralkodó már 1336. október 9-én békét kötött a Habsburgokkal, ám Károly csak fegyverszünetig volt hajlandó elmenni, amely december 13-án lépett érvénybe.⁵⁸ A király elvonult a harctérről, viszont seregei vezérévé Lackfit tette meg.⁵⁹ Lackfi az osztrák támogatottságot élvező Kőszegiektől elfoglalta Léka várát, majd 1337 nyarán a királyi seregek visszavették a Murakózt, a Kőszegiek lázadását pedig elfojtották.⁶⁰

Lackfi katonai teljesítményei tehették alkalmassá arra, hogy Nyitra éléről az uralkodó Vas és Sopron megyékbe helyezze át.⁶¹ De az áthelyezésnek több oka is lehetett, azon túl, hogy Jolsvai Leusták halálával megürült a két honor. Egyrészt Lackfi szerepe I.

⁵⁰ 1329. jan. 13-án, ld. ALMÁSI 2004, 55., PITI 2016, 384.

⁵¹ 1328. szept. 21.: AOKLT. XII. 64., DF 248 570

⁵² A királynéi udvari tisztviselők is hiányoztak, helyetteseik végeztek Feliciánnal. Jelen volt még Druget Miklós is. SRH II. 492–496.

⁵³ Az Ausztria elleni hadoszlásra már 1330. jan. 15-én sor került, a cseh hadjáratról viszont nincs ugyanilyen információk. PITI 2016, 384.

⁵⁴ 1330. máj. 15.: AOKLT. XIV. 288.; CD VIII/3. 419–427.; ENGEL 1985, 394.

⁵⁵ KRISTÓ 2000, 265–266.

⁵⁶ WERTNER 1905, 434.; KRISTÓ 2000, 266.

⁵⁷ Ekkor került sor a magyar-cseh kereskedelmi egyezség megkötésére, melyben Károly többek között Lackfit is a Csehország felé tartó kereskedelmi utak biztosítására szólította fel. AOKLT. XX. 6., DF 267 829; KRISTÓ – MAKK 1988, 175–177.; SKORKA 2013, 451–470.

⁵⁸ BELITZKY 1938, 564.

⁵⁹ Feltehetően erre a háborúra és nem a korábbira utal I. Lajos király 1343. márc. 22-ei adománya, melyet Hahót nb. Miklós királynéi lovászmesternek tett és melynek relator-a maga Lackfi volt. Ezek szerint Lackfit Károly küldte Walsee osztrák báró ellen, ezen kívül Haburne várát elfoglalta és a német Aluh-ot és Henthul-t a királyhoz küldte, Thusalth Pretoltsteyn (Bertholdstein?) várát megostromolta. Ld. AOKLT. XXVII. 122.; WERTNER 1905, 434–436.

⁶⁰ WERTNER 1905, 565.

⁶¹ ENGEL 1996, 179., 226.

Károly uralkodásának végére messze túlnőtte azokat a tisztségeket, melyeket viselt. Igaz ez lovászmesteri méltóságára is, de sokkal inkább nyitrai ispánságára és várnagyi tisztségére. Vas és Sopron megyék ellenben már a 13. század folyamán vitathatatlanul a legelőkelőbb ispáni tisztek között szerepeltek.⁶² Ezt egyrészt a megye jövedelmei, honorba adható birtokai és az ezzel járó katonai erő biztosíthatták. A másik ok talán abban keresendő, hogy Lackfi már 1328 óta sikeresen vette fel a harcot az osztrák rablólovagokkal, sőt az osztrák hercegekkel, miként a Kőszegiekkel szemben is. Több külpolitikai tényező is azt erősíti, hogy I. Károly egyszerűen a nyugati határt kívánta biztosítani Lackfi áthelyezésével. 1340 folyamán Velence egy esetleges dalmáciai hadjárattól tartott, míg a királyi hadak – valójában Druget Vilmos nádor bandériumai – az Arany Horda ellen léptek fel a Kárpátokon túl.⁶³

A megyésispán

Lackfi, a háborúkon kívül, már korábban kapcsolatba került Vas és Sopron megyékkel. Nagymartoni Pál országbíró egy 1338. január 23-ai levelében, megismételve I. Károly rendelkezését,⁶⁴ Treutel Miklós pozsonyi ispán, Lóránt fia Leusták vasi és soproni ispán mellett Lackfi István lovászmestert, nyitrai ispánt, újvári és bolondóci várnagyot is felszólította, hogy a Német-római Birodalom irányába tartó kereskedőket ne zaklassák, hiszen a soproni polgárok már korábban panaszkodtak emiatt.⁶⁵ A birodalomba tartó fontos kereskedelmi útvonal mentén honorral bíró Lackfi királyi utasításáról van szó, igaz akkor ezek még Nyitra megyében terültek el. Soproni ispán volt, mikor nem sokkal I. Károly halála előtt, 1342 tavaszán a soproni polgárok kérésére megerősítette az uralkodó városnak adott kiváltságait.⁶⁶

Ispáni tevékenységéről mindhárom megye esetében igen szerény információink vannak. Nyitrai ténykedése jórészt homályban marad, hiába ismert alispánja, Récsényi György.⁶⁷ Várnagyi tisztségeiről szóló adatok természetesen rendelkezésünkre állnak.⁶⁸ Némileg több vonatkozó forrásunk van Vas és Sopron esetében. 1340. március 13-án Vas vármegye egyik oklevelében jelenik meg Lackfi mint ispán először.⁶⁹ Április 3-án már itteni alispánját, Andrást is ismerjük, aki a megye tényleges irányítójaként látta el az elé kerülő ügyeket.⁷⁰ Hatalmaskodásról szóló esetekben viszont Lackfi intézkedett.⁷¹ 1341 nyarán Hegykőn tartott *generalis congregatio*-t, az oklevélben magát királyi lovászmesternek, soproni és vasi ispánnak címezve.⁷² 1342-ből már csak arról tanúskodó adataink vannak, hogy a fentebb említett soproni kiváltságok ügyében járt el, mint ispán. Az I. Károly-kori kormányzatban való szerepéről sokat elárul az, hogy az uralkodó által rá bízott honor miből is állt, illetve az milyen vonásokat mutat.

⁶² NÓGRÁDY 1995, 158., 170., 173–174.

⁶³ PITI 2001, 49.

⁶⁴ HÁZI 1921, 70.

⁶⁵ 1338. jan. 23.: AOKLT. XXII. 11., DF 201 750

⁶⁶ 1342. ápr. 25.: AOKLT. XXVI. 155., DF 201 764

⁶⁷ 1333 és 1340 között nyitrai alispán. Ld. ENGEL 1996. 159.

⁶⁸ Várnagyi helyetteseit nem ismerjük.

⁶⁹ 1340. márc. 13.: AOKLT. XXIV. 142., DL 58 015

⁷⁰ AOKLT. XXIV. 205., 243., 341., 353.

⁷¹ AOKLT. XXIV. 427., 457.

⁷² AOKLT. XXV. 337., DL 3385

Bárók és az ország honorjai

Lackfi István lovászmesterként 1326-tól kezdve az ország báróinak sorát gyarapította.⁷³ A királyi tanács tagjaként egy olyan kormányzat részese lett, amely I. Károly uralmát volt hivatott konszolidálni, majd pedig működtetni. Fontosnak tartom, hogy Lackfi helyét (és nem a lovászmester tisztségét) kortársai, a többi báró között is kijelöljék. Ugyan a lovászmesteri tisztség a bárói hierarchia alján helyezkedett el I. Károly idején is, viszont a királyi tanács tagjaként, az uralkodó hadvezéréként komoly befolyással rendelkezett.

1311-től folyamatosan ismertek a lovászmesterek. Az általuk viselt ispáni címek több esetben minősíthetők honornak.⁷⁴ Balázs Csák Máté halálának évében lett Hont megye ispánja,⁷⁵ majd 1323-tól lovászmester, 1324-ben pedig I. Károly Nyitrát is rá bízta.⁷⁶ Nem volt tehát állandó jellegű, földrajzilag elhatárolható lovászmesteri honor, miként az később sem alakult ki, hiába viselte a tisztséget több évtizeden keresztül a Lackfi család egy-egy tagja.

Egyértelműen látszik, hogy Lackfi esetében két markánsan megkülönböztethető honor-együttest különíthetünk el a király haláláig. Az elsőbe a Trencsén és Nyitra megyei várnagyságok és aztán maga Nyitra megye tartozott,⁷⁷ míg 1340 után ez a Vas⁷⁸ és Sopron⁷⁹ megyei kettős ispánsággal cserélődött fel. A kérdés már csak az, a két honor-együttes hogyan illeszkedik az ország többi bárójának megyeispánságához, valamint mennyiben követhető a honor nyomán magának I. Károlynak a területi kormányzása az adott megyéken belül?

⁷³ A lovászmesterek a királyi oklevelek méltóságsorában már 1217-től kezdve feltűnnek. Ld. ZSOLDOS 2011, 56.

⁷⁴ Többen ott bírtak birtokkal, amely megyének ispáni tisztségét is viselték. Aba nb. Jánoshoz nem tudunk megyét kötni, bár az is igaz, hogy tisztviselése idején apja, Amadé még Károly nádorának címezte magát, valóságos tartománya volt Északkelet-Magyarországon. ENGEL 1996, 40., 94.; Hasonlóan megye nélkül látjuk Csák nb. Pétert (1314–17). A néhai Henrik bán fia, Kőszegi János már 1310-től kezdve somogyi, tolnai és bodrogi ispán, a másik Kőszegi, Kakas Miklós (1318–21) zalai és vasi ispán (1317–21). Utóbbi két lovászmester ispánságai összeköthetőek birtokaikkal. ENGEL 1996, 114., 175., 206., 225., 234.; ZSOLDOS 2016, 215–225.

⁷⁵ ENGEL 1996, 136.

⁷⁶ Uo. 159.

⁷⁷ A nyitrai vár ispánjait a 11. századtól ismerjük, a várbirtokok pedig jól beazonosíthatóak, ld. KRISTÓ 1988b, 346.; A 13. század folyamán a megyét öt udvarispán/országbíró, két-két nádor és tárnokmester, három asztalnokmester és egy-egy királynéi, illetve hercegi udvarispán kormányozta. ZSOLDOS 2011, 173–177. I. Károly idején Balázs (1324–26) és Lackfi István lovászmesterek bírták (1333–40), majd tárnokmesterként Raholcai Tót Lőrinc (1344–46), Kont Miklós pedig pohárnokmesterként (1348/49–50), ezután nádorok kezén találjuk. ENGEL 1996, 159–160.

⁷⁸ KRISTÓ 1988b, 273–276. A 13. század folyamán két-két szlávón bán és országbíró, egy asztalnokmester, ugyanakkor négy királynéi udvari méltóságviselő volt a megye ispánja: ZSOLDOS 2011, 222–226. A Kőszegiektől csak 1327-ben sikerült visszaszerezni I. Károlynak. 1340-ben pedig a régi oligarcha familia maradék hatalmát is letörte. Károly idején két báró volt itt ispán: Kőszegi Kakas Miklós és Lackfi István lovászmesterek. ENGEL 1996, 225–226.

⁷⁹ Kialakulására ld. KRISTÓ 1988b, 268–273. Az 1270-es évektől kezdve Sopront legtöbbször a nádor bírta, ld. ZSOLDOS 2011, 196–200. 1317-ben szerezte vissza a király a megyét a Kőszegiektől, a bárói méltósággal rendelkező ispánok közül két bánt (Felsőlendvai Miklós, Ákos nb. Mikcs), Hédervári Dezső királynéi udvarbíró, majd Lackfi lovászmestert találjuk. ENGEL 1996, 178–179.

Vizsgálatunkat célszerű 1326-tól kezdeni, bár egyes esetekben jóval korábbra nyúl-
nak majd vissza adataink és szereplőink. I. Károly idején nincs olyan báró, aki ne bírma
honort, akár megyésispánság, akár várnagyi cím formájában, ezek súlya azonban eltérést
mutathat. A bárók fogalmába több tisztséget is beleértettek a 14. század közepéig.⁸⁰
Károly idején vitathatatlanul a legnagyobb hatalom összpontosult a Druget nádorok,
Szécsényi Tamás erdélyi vajda és Ákos nb. Mikcs szlavón bán kezében. Druget Fülöp
1323-ban nyerte el a nádori méltóságot, korábban már szepesi és újvári ispán is volt.
Utódja a tisztségben, fivére, János (1328–33), aki ugyan Fülöp tartományát nem nyerte
el honorként, de Ung, Zemplén, Fejér, Tolna és Somogy megyék, majd 1330-tól Bács is
őt uralta.⁸¹ Druget Vilmos (1334–42) azonban már teljes egészében bírta néhai nagy-
bátyja tartományát, amely így Szepeszt, Újvárt (ebben: Abaúj, Heves, Gömör, Borsod,
Torna), Sáros, Zemplént és Ungot foglalta magában.⁸²

Erdély vajdája már 1321 óta Szécsényi Tamás volt.⁸³ Méltóságához kapcsolta egy-
részt Aradot, másrészt 1330-ban Csanádot is az uralkodó, de Nógrádot és Trencsént is
bírt.⁸⁴ Erdély felett azonban, mint tényleges helytartó, az egyik legnagyobb hatalom
összpontosult a kezében a maga 8-9 várával.⁸⁵ Szécsényi nem mellesleg magával a di-
nasztiával is rokonságba került.⁸⁶ Hasonló mondható el a szlavón bánokról. Lackfi ki-
nevezése előtt egy évvel vette át a drávántúli tartomány kormányzását Ákos nb. Mikcs,
az országegyesítési harcok egyik kiváló katonája, aki csak a báni honorájához 13 várat
kapott.⁸⁷ Tisztségével egy időben egyúttal királynéi tárnokmester és soproni ispán is volt
1326-ig, 1328-ig pedig Somogy és Sáros megyék honorjának birtokosa lett.

A többi báró honorja a nyomába sem érhetett az övéknek. A macsói bán emelhető
még ki, ám az alá rendelt megyék nem váltak egy tartománnyá,⁸⁸ mint azt a fenti három
csetében láhattuk. Garai Pál, Alsáni János, majd Ostfi Miklós és Domokos bánok déli
megyék ispánjai lettek (Bács, Baranya, Bodrog, Szerém, Valkó).⁸⁹ A Szörényi Bánságot
Szécsi Dénes asztalnokmester kapta meg 1335-ben, aki már korábban miháldi és zsidó-
vári várnagy volt.⁹⁰ Szécsi mint asztalnokmester hasznosi várnagy is volt korábban fel-
sorolt tisztségei mellett.⁹¹ A pohárnok Druget Miklós fivére, Vilmos nádor tartományá-
hoz közel eső Ugocsa megye ispánja lett.⁹²

A királyi udvar két fontos tisztviselője volt a tárnokmester és az országbíró. I. Ká-

⁸⁰ ENGEL 1994, 83–84.

⁸¹ ENGEL 1996, 100., 127., 175., 206., 219., 241.

⁸² Uo. 94., 118., 129., 134., 170., 195., 219., 241. Tornai ispánok között nem említük: Uo. 209.

⁸³ Egészen 1342. okt. 12-ig: DL 76 686

⁸⁴ ENGEL 1996, 124., 157., 211.

⁸⁵ ZSOLDOS 2017, 102.

⁸⁶ WERTNER 1893, 133.

⁸⁷ ENGEL 2003a 75.; ZSOLDOS 2017, 102.

⁸⁸ ENGEL 2003b, 137.

⁸⁹ ENGEL 1996, 100., 103., 114–115., 199., 221.

⁹⁰ Utódja, Losonci István szörényi bán (1342–49) is miháldi várnagy erre ld.

ENGEL 1996, 32., 367.

⁹¹ ENGEL 1996, 46., 367., 467. Fivére, Pál asztalnokmester (1318) somogyi ispán volt. A király
közvetlenül a dél-dunántúli Kőszegi-tartomány felszámolása után nevezte ki: ENGEL 2003d,
341–342., KRISTÓ 2003, 326–328. A Kőszegiek dél-dunántúli-tartományának felszámolására ld.
AOKLT. IV. 605., VI. 490., VII. 88., 89., XIII. 149., 150.

⁹² ENGEL 1996, 217., óbudai várnagysága nincs feltüntetve, ld. Uo. 379.

roly a tárnokmesterét, Nekcsei Demetert (1316–38), annak haláláig tisztségben tartotta. 1321-től bácsi és trencsényi ispán, egy év múlva körösszegi várnagy lett, 1333-ban pedig elnyerte Bihart.⁹³ Míg Lackfi királyi lovászmester volt, az országbíró székében két személyt, Köcski Sándort (1324–28) és Nagymartoni Pált (1328–49) találjuk. Köcski Vas megye ispánja, valamint több vár *castellanus*-a.⁹⁴ Viselt tisztségeiből Nagymartoni egyedül a besztercei várnagyságot örökölte.⁹⁵

Szerény honorral rendelkeztek a királynéi udvartartás méltóságviselői. Erzsébet királyné tárnokmesterei közül Ákos nb. Mikcsről már szó esett (szlavón bánása mellett 1326-ig sárosi és zempléni, somogyi és soproni ispán).⁹⁶ Utódja, Babonics János (1326–33) pataki várnagy volt, Garai Pálnak (1334–53) viszont nem tudunk más tisztségéről.⁹⁷ A korszak egyetlen királynéi asztalnokmestere, Szécsényi Kónya honorbirtoka sem ismert.⁹⁸ Berzété Miklós királynéi pohárnokmester I. Károly haláláig, a szlavóniai Verőce, Orbász megyék ispánja, raholcai és kórógyi várnagy.⁹⁹ Erzsébet királyné lovászmestere, Hédervári Dezső világosvári várnagy, továbbá királynéi udvarbíró volt.¹⁰⁰ Halála után utódja, Hahót nb. Miklós (1333–43)¹⁰¹ zalai ispánként ismert.

A rövid felsorolás is képes árnyalni azt a képet, mely az ország báróinak honorjában kitűnik. Több esetben azonban óvatosan kell ezeket kezelnünk, hiszen egyes tisztségek messze nem kapcsolhatóak össze olyan honorokkal, melyek elvárhatóak lennének. Meglepően keveset találunk a tárnokmester és az országbíró kezén, holott helyük a bárók között egyértelműen az élvonalban keresendő. A királyné tisztségviselői változatos képet mutatnak, de messze nem kiemelkedőek. Az udvari méltóságok esetében Druget Miklós pohárnokot nádori rokonai, Szécsi Dénest pedig a délkeleti országgrészben bírt várnagyságai, majd szörényi báni tisztsége emeli ki. Lackfit honorjai helyett/mellett katonai – igaz a többiekétől sem elvitatható – szerepvállalása emeli ki, valamint apja, Lack tisztségei. Rendkívül feltűnő, hogy több várnagyi tisztséget is bírt, és mint Nyitra ispánja clókelő helyen szerepelhetne, de az ottani viszonyok nem feltétlenül ezt támasztják alá.

Egy a sok közül, vagy sok egyben?

Lackfi István honorjai (1326–1342)

A fentiek alapján azt szűrhetjük le, hogy Lackfi egyáltalán nem rendelkezett szerény honorral, legalábbis semmiben sem maradt az el a másodvonal többi bárójától, viszont nem is nevezhető kiemelkedőnek. Első, 1326 és 1340 között bírt tisztségei Trencsén és Nyitra megyék területén jelölik ki helyét.¹⁰² A bárók után, a két megyében lévő királyi várak élére állított várnagyokkal is össze lehet vetni honorját, bár leszögezném az elején,

⁹³ UO. 112., 211., 349.

⁹⁴ Várna, Beszterce, Sárvár várakról van szó. Ld. ENGEL 1996, 225.

⁹⁵ Más honort nem is bírt. ENGEL 1996, 280.

⁹⁶ Ld. a 10. oldalon, ill. 88. lj.

⁹⁷ ENGEL 1996, 54., 451.

⁹⁸ ENGEL 1996, 59.

⁹⁹ UO. 162., 230., 346., 397.

¹⁰⁰ UO. 56., 57., 459.

¹⁰¹ UO. 57., 234.

¹⁰² Az ország északnyugati felében 64 várból 51 volt királyi kézben, ez az arány tükröződik Nyitra és Trencsén esetében is. ENGEL 1985, 404.; ENGEL 2003c, 176.

Lackfi báró volt, megyebeli kollégái pedig várnagyok. A vizsgált megyék várainak zöme ráadásul az Anjou-kor végéig királyi kézben maradt.¹⁰³

Lovászmesteri kinevezésével egy időben, 1326-tól bírta a trencsényi Lednicet.¹⁰⁴ I. Károly 1330-ban az ugyanitt lévő Bolondóc,¹⁰⁵ 1332-ben pedig a nyitrai Berencs¹⁰⁶ és Újvár¹⁰⁷ várnagyává tette meg. 1333-ban aztán Nyitra ispánja lett, azaz négy általa bírt várból csupán kettő terült el ott, ahol később ispán lett. A megye honorjait (értem ezalatt a királyi várakat) ugyanis nem illették meg automatikusan a mindenkori ispánt.

Nyitra megye területén a 14. században összesen nyolc királyi várat találunk, ebből kettő (Korlátköz,¹⁰⁸ Jókő)¹⁰⁹ azonban a pozsonyi ispán honorját gazdagította.¹¹⁰ Csejtér¹¹¹ Óri Veres Tamás (1323–49),¹¹² Tapolcsányt¹¹³ Kükei Ajnárd (1335),¹¹⁴ Bajmócot¹¹⁵ előbb Gilét két fia, Miklós¹¹⁶ és János (1336–41),¹¹⁷ illetve „egyedül” János¹¹⁸ (1335–63),¹¹⁹ Gimest¹²⁰ Magyar Pál¹²¹ (1322–45),¹²² Apponyt¹²³ pedig Geszti Kenéz¹²⁴ (egysze-

¹⁰³ Ide vehetjük még Pozsony (8), Hont és Bars megyéket (4-4 vár) is. Zólyomban és Liptóban három-három, Liptóban kettő, Turócbán egy várat találunk. ENGEL 2003c 176.

¹⁰⁴ Lackfi helyetteseként 1336-ban Csokodej (Péter) tűnik fel. 1336. s. d.: DF 268 744, ENGEL 1996, 357.

¹⁰⁵ Szentkirályi Gebő mint alvárnagy 1330. ápr. 23-án szerepel, feltehetően Lackfi helyettese. ENGEL 1996, 284., ÁÚO IX. 176. 1336 és 1338 között Lackfi szerepel várnagyként, ld. ENGEL 1996, 284.

¹⁰⁶ A várat ebben az évben adta át János cseh király I. Károlynak, a csehek elleni hadjáratban pedig éppen Lackfi is részt vett, így ezt gyaníthatjuk a kinevezés mögött. KRISTÓ 1988a, 89.; ENGEL 1996, 277.

¹⁰⁷ A Nyitrai megyei Újvár (Holics) esetében nem tudunk helyettesről, alvárnagyról: ENGEL 1996, 328.

¹⁰⁸ GYÖRFFY 1998, IV. 412.

¹⁰⁹ UO. 401. Jókői várnagy volt Treutel Miklós, aki 1321–22 között nyitrai ispán, később pedig pozsonyi lett: ENGEL 1996, 159., 166., 334.

¹¹⁰ ENGEL 1996, 159.; ENGEL 2003c 176. A nyitrai várak: Holics-Berencs, Csejte, Tapolcsány, Bajmóc-Keselőkő, Gimes, Apony. Hermán nb. Lampert országbíró 1322–24 között szintén nyitrai ispán, egyben Tapolcsány várnagya. Balázs lovászmester, honti és nyitrai ispánhoz várnagy-tisztség nem köthető. Ld. ENGEL 1996, 159., 440.

¹¹¹ GYÖRFFY 1998, IV. 366.

¹¹² Óri a berencsi és újvári (holicsi) várnagyság élén váltotta a megye éléről távozó Lackfit. Ld. ENGEL 1996, 328.

¹¹³ GYÖRFFY 1998, IV. 473–474. A vár, Trencsén mellett Csák Máté egyik rezidenciájának tekinthető. Ld. KRISTÓ 2001, 36.

¹¹⁴ ENGEL 1996, 440.; AOKLT. III. 155. Lackfi 1333. évi kinevezése előtt, 1329–33-ban Kükei Ajnárd a nyitrai ispán, aki már akkor Tapolcsány várnagya, ld. ENGEL 1996, 159., 440.

¹¹⁵ GYÖRFFY 1998, IV. 346–347.

¹¹⁶ Miklós 1329-ben bírótársként szerepel, illetve az aula tagjaként: DL 91 245, ENGEL 1996, 473., 1336. febr. 22-én a Bajmóccal együtt kormányzott Privigyé várnagya is. Ld. AOKLT. III. 254.; ENGEL 1996, 271., 396.

¹¹⁷ ENGEL 1996, 271., 396.

¹¹⁸ 1350-ben mint volt turóci ispán és bírótárs az aula tagja. Ld. ENGEL 1996, 215., 479. 1351–63 között a bajmóci várral együtt kormányzott Keselőkő várnagya is. UO. 271., 340.

¹¹⁹ UO. 271.

¹²⁰ GYÖRFFY 1998, IV. 391–393.

¹²¹ 1323-ban az aula tagja, ld. AOKLT. VII. 142.; ENGEL 1996, 472. Fia, Domokos 1337–38-ban udvari lovag. UO. 475.

ri, 1325. évi szerepléssel) kormányozta. A nem királyi erősségek közé számító Nyitra vára¹²⁵ pedig a mindenkori nyitrai püspököt illette, aki magától értetődően saját maga nevezte ki várnagyait.¹²⁶ Lackfi mint nyitrai ispán tehát automatikusan nem foglalta el a megye összes királyi várát, miként magát Nyitra várát sem. Az oligarchák leverése után I. Károly király a visszavett várakat vagy nagyobb csoportban egy-egy bárójára bízta, vagy egy megyén belül több híve között osztotta szét.¹²⁷ Nyitra esetében a sokszínűséget az utóbbi gyakorlat okozta, ebben Csák Máté tartományának feltámasztásától való tartózkodás is szerepet játszhatott. Nyitrai ispánként Lackfi elenyésző hatalommal bírt megyéjében, hiszen nyolcból (Korlátkövel és Jókóval együtt) csak kettő, Berencs és Holics tartozott alá. *Horribile dictu* a pozsonyi ispán a maga két várával ugyanakkora erőt képviselt Nyitrában, mint a tényleges megyésispán. A nyitrai püspök pedig tovább bonnyolítja a képet, hiszen Nyitra várát ő birtokolta.

A 14. század folyamán Trencsén megyében 13 királyi vár volt,¹²⁸ bírt Lednic és Bolondóc, melyek Lackfi honorjához tartoztak, ugyanolyan logika alapján kerültek ki a mindenkori trencsényi ispán fennhatósága alól, mint Nyitra megye több királyi vára az ott ispáni címmel bíró Lackfi alól. Amíg Lackfi Trencsénben két várat is bírt honorban, addig a mondott megyét ketten igazgatták, előbb Nekcsei Demeter tárnokmester (1321–38), majd a Lackfival már korábban kapcsolatba kerülő Szécsényi Tamás erdélyi vajda (1338–42).¹²⁹ Beszterce várnagya alá a 14. században több vár is tartozott (Hricsó, Lietava, Rajec, Zsolna, Budetin, Sztrecsény, Várna, másként Óvár). A tárgyalt időben Köcski Sándort (1324-től országbíró), majd 1339-től Nagymartoni Pált (szintén országbíró) találjuk itt.¹³⁰ Budetin várát Hodászi Máté fia Illés mester kormányozta Nagymartoni nevében.¹³¹ Garadna várnagyát nem ismerjük, a vár 1329-ra ráadásul már leromlott.¹³² Omori Miklós fia Gál királyi *specialis notarius* az ugróci erődítményt kapta (1323–29).¹³³ Oroszlánkó és Szúcsa a trencsényi vár tartozékai voltak,¹³⁴ melyeket 1322 és 1338 között Nekcsei Demeter tárnokmester helyetteseként Domokos alispán igazgattott.¹³⁵ Az itt felsorolt nyolc vár közül Lackfi tehát csupán kettőt bírt, négyet viszont az országbírók kezén találunk, akik ispánként álltak a megye élén. Trencsén területén az ottani megyésispán tehát több várat bírt honorként, mint Lackfi Nyitrában. Igaz, Tren-

¹²² ENGEL 1996, 317.

¹²³ GYÖRFFY 1998, IV. 344.

¹²⁴ 1318-ban a Kraszna megyei Valkó várnagya, erre ld. ENGEL 1996, 454. Részt vett Debreceni Dózsa vajda oldalán a lázadó Ákos nb. Mojs elleni hadjáratban, 1329. máj. 1-i oklevélre ld. AOKLT. XII. 212., DL 3449

¹²⁵ GYÖRFFY 1998, IV. 429–440.

¹²⁶ ENGEL 1996, 378.

¹²⁷ ENGEL 2003b, 123.

¹²⁸ ENGEL 2003c 176.

¹²⁹ ENGEL 1996, 211.

¹³⁰ Uo. 280.

¹³¹ 1336–37 között. Uo. 288.

¹³² Uo. 315.

¹³³ Uo. 450.

¹³⁴ Uo. 211.

¹³⁵ Uo. 211.

csénben éppen az egységesülés felé mozdult el a kormányzat, hiszen itt a későbbiekben az országbíró bírt több várból álló honort,¹³⁶ míg Nyitrában ez nem következett be.

Beszédes, hogy a fent bemutatott, Lackfi alá tartozó négy várból hármát a cseh határon bírt. Lednicet leszámítva Holics és Bolondóc is kapcsolatba hozható a cseh-magyar háborúval, melynek lezárásaképpen 1332-ben János cseh király visszaadta a mondott várakat I. Károlynak, aki Lackfira bízta azokat.¹³⁷ A csehek elleni harcokról 15 évvel később is megemlékezett Nagy Lajos adománylevelében, így a várnagyi, majd ispáni kinevezés mögött a harcokban való részvétel állhatott.¹³⁸

Még nyitrai ispán volt Lackfi, amikor 1340. március 13-án Vas,¹³⁹ március 31-től, mint Sopron¹⁴⁰ ispánjaként is feltűnik. Az Anjou-korból ismert kevés számú honorba kinevező oklevél közül a Lackfi Vas és Sopron élére állító okirat nem maradt fenn. A király szóbeli parancsa nyomán a honor-csere úgy tűnik gyorsan, zökkenőmentesen zajlott le.¹⁴¹ Rövid ideig tehát három megye ispánja is volt, mely a hatalom átadás elhúzódsával magyarázható. A két megye, melyet ekkor már egy ispán kormányzott, a Losonciak (1328–33) és Jolsvaiak¹⁴² (1333–40) után került Lackfi kezére. Nyitra élén utoljára május 1-jén találjuk, utódja Tót Lőrinc lett, aki a megyebeli Sempte várnagyságát kapta.¹⁴³ Várnagyi tisztségei közül Berencset és Újvárt (Holics) Őri Veres Tamás vette át.¹⁴⁴ Trencsényi várait, Lednicet és Bolondócot szintén „elveszítette”: Bolondóc várnagyát 1365-ig nem ismerjük,¹⁴⁵ ám a lednicit Őri Orros Miklós (Őri Veres Tamás atyafia) bírta már 1341-ben.¹⁴⁶ A vasi-soproni honorba való áthelyezés tehát az összes korábbi tisztség (kivéve a lovászmesteri) elvesztését jelentette. Nem beszélhetünk azonban pozícióvesztésről, sőt!

Vas megyében Sárvár, Kőszeg, Léka, Borostyánkő és Dobra általában a megyésispán honorjának számított a korszakban.¹⁴⁷ Borostyánkő¹⁴⁸, Léka¹⁴⁹ és Sárvár¹⁵⁰ várnagyát

¹³⁶ ENGEL 2003b, 138.

¹³⁷ Berencs és Holics újjáépítésére Károly négy megye adóját rendelte. Ld. FÜGEDI 1977, 71.; BERTÉNYI 1987. 104–105. Károly 1338. márc. 29-ei oklevelében azt írja, hogy Lackfi átvett Telegdi Csanád esztergomi érsektől 200 márika bécsi széles dénárt. Az érsek a mondott összeget a Pozsony megyei Szerdahely után tartozott kifizetni, István lovászmester, mint újvári várnagy pedig azt az újvári vár építésére fordította: 1338. márc. 29.: AOKLT. XXII. 151., DF 248 402

¹³⁸ KRISTÓ 2000, 266

¹³⁹ ENGEL 1996, 226.

¹⁴⁰ ENGEL 1996, 179.

¹⁴¹ ENGEL 2003b, 108.

¹⁴² Jolsvai Lóránd 1335-ben kőszegi várnagy, ld. ENGEL 1996, 350.; Jolsvai Leusták somogyi (1333–36) és tolnai ispán (1333–40) miközben Vas és Sopron megyék élén állt. Rövid ideig a magyar kézre került osztrák Schwarzenbach vánagya 1337-ben. Uo. 175., 206., 407.

¹⁴³ 1340. június 14-én már ispán. ENGEL 1996, 160., 409., DL 41 496

¹⁴⁴ Berencs: ENGEL 1996, 277., Újvár (Holics): ENGEL 1996, 328. 1323 óta már Csejte várnagya is, ld. feljebb!

¹⁴⁵ Kont Miklós nádor kapta honorba. ld. ENGEL 1996, 284.

¹⁴⁶ 1341. szept. 27-én, ld. ENGEL 1996, 357. Az 1328. szept. 21-ei bruck-i béke megerősítői között egymás után szerepel a Péc nb. Őri „Orros” Miklós (tisztség nélkül), majd közvetlenül utána Péc nb. Őri Veres Tamás mint csejtei várnagy, ld. ENGEL 1998. 146.

¹⁴⁷ ENGEL 1996, 225.

¹⁴⁸ ENGEL 1996, 285.

¹⁴⁹ Tót Lőrinc vasi-soproni ispán csak 1347-től ismert a tisztségben. Uo. 357.

¹⁵⁰ Korábban Losonci Tamás vasi ispán (1328–29) töltötte be a várnagyi tisztséget. Uo. 405.

nem ismerjük ebben az időszakban, Dobrát királyi várnagy bírta 1326–50 között¹⁵¹, Lackfi ispánságának időszakából nem tudjuk, hogy azt az ispán embere kormányozta-e. Kőszeget viszont Lackfi nevében Besenyő Mihály bírta 1342. október 28-án.¹⁵² A megye többi vára magánkézben volt.¹⁵³ Németújvár 1327-től szintén a vasi ispán honorjához tartozott, Lackfi ispánsága idején azonban egyik várnagyát sem ismerjük.¹⁵⁴ Szalónak 1340-ben, Lékával és Borostyánkővel együtt jutott királyi kézre, így ekkor feltehetően ez is Lackfi honorját erősítette.¹⁵⁵ Azaz az ekkor ismert Vas megyei hét királyi várnagyi tisztből¹⁵⁶ minden kétséget kizáróan csupán Kőszeg kapcsolható Lackfihoz. Nehéz lenne azonban a többi hat várnagyi tisztséget nem az ispánhoz kötni, hiszen Németújvár, Szalónak, Borostyánkő és Léka aligha kerülhettek volna szétosztásra több várnagy között, mint arra sor került Nyitra és Trencsén esetében.

Mit látunk Sopron megyében? Hat vár magánkézben volt Lackfi ispánsága idején.¹⁵⁷ Kapuvár,¹⁵⁸ Sopron és még két vár esetében a várnagyokat nem ismerjük, ugyanakkor feltételezhetjük, hogy ezek is az ispáni honor tartozékai voltak. Szarvskőt pedig éppen Lackfi emeltette 1340-ben.¹⁵⁹ Vas és Sopron megyék, mint egyesített honorok 1330 óta¹⁶⁰ együtt kerültek kiosztásra, ezt a rendszert pedig az Anjou-királyok után, még Zsigmond idején is így találjuk.¹⁶¹ A nyugati határon lévő két megyét az uralkodó nem véletlenül bízta Lackfi, a korábbi osztrák-magyar háborúk hadvezérére.

Lackfi megyésispáni és várnagyi tisztségei az ország változatos kormányzására vetnek fényt. Míg az 1330-as években Nyitrán bírt várak egy korábbi elv mentén kerültek kiosztásra, illetve ott a nyitrai püspök pusztá léte alapvetően blokkolta az egységes ispáni honor létrejöttét, addig 1340-re ez a modell merőben megváltozott az egész országban, mint ahogy azt Trencsén esetében is láhattuk. Nyitrában van nyoma annak, hogy kis lépésekben, de az egy kézben minél több vár elve kezdett érvényesülni¹⁶² ugyanakkor ez nem vált általánossá, sőt más területeken megmaradt a szétforgácsolódás. Ezzel szemben Vas és Sopron megyékkel Lackfi már egy kiforrott rendszert örökölt elődjei-

¹⁵¹ Uo. 303.

¹⁵² ENGEL 1996, 350., SOPRON I. 171.

¹⁵³ Felsőlendva (Felsőlendvai családé 1275 óta), Kertes (Hermány nemzetségé), Rohonc (Rohonciaké), Ságosmlyó (elpusztulhatott), Szentgrót (Türje nb. Szentgrótiaké), Vörösvár (1368-ig nincs tudomásunk róla). Ld. ENGEL 1996, 312., 339., 401–402., 402., 425., 463.

¹⁵⁴ Losonci István 1328–29-ben, utána Ravasz János 1360–61-ben mint Kont Miklós embere. ENGEL 1996, 375.

¹⁵⁵ Ebből az időszakból egy várnagy sem ismert, ld. ENGEL 1996, 420.

¹⁵⁶ Engel ugyanakkor három királyi várral számolt, ld. ENGEL 2003b, 135.

¹⁵⁷ Bikug várát feltehetően az 1310-es évek elején lerontották. Ld. ENGEL 1996, 282. Fraknó várát 1317 után Nagymartoni Simon fiai, Pál és Lőrinc építették: Uo. I. 313., Kaboldot szintén a Nagymartoniak bírták miután I. Károly visszaadta nekik. Ld. Uo. I. 334–335. Lánzsér várát a locsmánci ispánsággal együtt még IV. Béla adományozta az Atyinaiak ősenek, Aba nb. Lőrincnek. Uo. 356. Rákos a győri püspökség birtoka, ld. Uo. 398.; Rov/Roj a Rovi családé, erre ld. Uo. 402.

¹⁵⁸ Kora Árpád-kori határvédelemben kiemelkedő szerepe volt, a 11. század végére központi szerepét átvette Sopron. Ld. KRISTÓ 1988b, 271.

¹⁵⁹ ENGEL 1996, 422.

¹⁶⁰ Losonci István az első, ld. ENGEL 1996, 179., 225.

¹⁶¹ ENGEL 2003b, 139.

¹⁶² Berencs és Holics egyszerre történő kiutalása Óri Veres Tamás részére erre utalhat, hiszen a két vár továbbra is egy ember kezén maradt.

től. Azzal a különbséggel, hogy I. Károly itt a Kőszegiek leverése után a mindenkori ispán kezébe helyezte visszaszerzett várait. Így a pozsonyi ispán is több várat bírt megyéjében (sőt még azon is túl),¹⁶³ mint azt a határ közelsége indokolta volna.¹⁶⁴ Lackfi ispáni és várnagyi tisztségei leginkább a hatalom centralizációjára mutatnak rá. Vas-soproni ispáni kinevezése tehát nem hogy visszavetette, hanem még nagyobb befolyással ruházta fel őt, hiszen a magánkézben lévő várak kivételével biztos állítható: mindkét megye összes királyi várát vagy ő, vagy a helyettesei kormányozták. Már önmagában az a tény is beszédes, hogy sem nyitrai, sem trencsényi várai esetében nem tudunk alvárnagyokról. Az Anjou-monarchia működtetése ugyanis a királyi várak birtoklásán nyugodott:¹⁶⁵ az uralkodó kellő honor biztosításával tudta csak embereit hatalommal felruházni. Az Anjouk idején a megyéispántól független várnagyok száma idővel egyre inkább csökkent.¹⁶⁶ Az idős Károly király halálakor honor címén Lackfi csaknem annyi vár felett parancsolt, mint a legelőkelőbb bárók,¹⁶⁷ ezek összehasonlítása azonban értelmetlen lenne. A Lackfi által bírt vasi és soproni várak nem egy hatalmas kiterjedésű tartomány keretein belül terültek el, hanem éppen ott, ahol az országban amúgy is rengeteg várat találunk.¹⁶⁸

Összegzés

Lackfi István pályafutásának csupán egy részét érintette jelen tanulmány, összegzés helyett így illőbb volna arról írni, mi az, ami nem fért bele rövid írásomba. Egyrészt nem vállalkozhattam a teljes életpálya feldolgozására, ugyanakkor az 1326–1342/43 közötti időszak egy jelentős hányadát kiteszi Lackfi István karrierjének. Lack, majd fiai, elsősorban István, jelentős pályát futottak be az Anjouk udvarában. Lackfi István pályafutásának vizsgálatakor nem lehet figyelmen kívül hagyni a családi viszonyokat. A szakirodalom a Lackfiak, illetve a felsőlendvai Bánfiak és a Himfiak esetében már korábban felhívta a figyelmet a családtagok közötti kapcsolatokra, összetartásra.¹⁶⁹ Erre utaló nyomok már Károly regnálása alatt is megfigyelhetők a Lackfiakkal kapcsolatban, így ez lehet a további kutatás tárgya. Hasonlóan fontos szerep juthat a familiárisok vagy az al-/várnagyok vizsgálatának, akiknek az elhelyezése kormányzattörténeti szempontból árnyalni tudja az Anjou-monarchia működését. Vas és Sopron megyéknél csak részben tárható fel a várnagyok személye, Nyitra esetében pedig sokszor sötétben tapogatózunk. A várnagyok és az úr kapcsolata is kérdéseket vet fel: familiárisokról van szó, akiket magukkal vitt Lackfi, vagy helyi nemesekről, akik csak ideiglenesen álltak az éppen aktuális ispán/várnagy szolgálatában? Lackfi Istvánnak a honorba kapott tisztségei csak az ország egyik felére (északnyugati és nyugati) engednek betekintést, ott is erősen regionális szemszögből (lévén, hogy Trencsényben bírt várai a megye déli felén terültek el). Láthattuk, hogy Trencsényben az országbírói honort kezdték tömbösíteni, míg Nyitrában

¹⁶³ ENGEL 2003b 132–133., 136.; kezén nyolc várat találunk, ld. ENGEL 2003c, 176.

¹⁶⁴ UO. 131.

¹⁶⁵ UO. 173.

¹⁶⁶ ENGEL 1987, 15.

¹⁶⁷ A Drugetek kezén lévő királyi várakra ld. ZSOLDOS 2017, 101–102., 209–215.

¹⁶⁸ Az ország várainak zöme I. Károly idején is elsősorban Nyugat-, ill. Északnyugat-Magyarországon terültek el, valamint Szlavónia nyugati vidékein. ENGEL – KRISTÓ – KUBINYI 2002, 38–39.

¹⁶⁹ ENGEL 2003b, 115–116.

ezt egyáltalán nem lehet kijelenteni, hiszen ott ezt a folyamatot több dolog is hátráltathatta. Vas és Sopron megyék pedig az egy kézben összpontosuló, centralizált kormányzat mintaképét nyújtják: minden királyi vár a megyéispán kezébe került. A négy vizsgált megye esete is figyelmeztet arra, hogy az Anjou-kori monarchia működési mechanizmusát helyi példákkal mélyebben lehetne feltárni. Lackfi esete ebből a szempontból is kirívó: amíg Engel jóvoltából Vas-Sopron jól ismert a szakirodalom számára,¹⁷⁰ addig Nyitra és Trencsén jóval színesebb képet fest, főleg az előbbi esetében.

Keveset tudunk arról, hogy Lackfi mint lovászmester ebben a minőségében pontosan milyen szolgálatot is látott el. Tény azonban, méltósága bárói ranggal ruházta fel, része volt az ország honorjából, ugyanakkor inkább személye és nem a tisztsége volt az, ami fontos volt mind I. Károly, mind fia, Nagy Lajos számára is fontos volt. Lovászmesterként nem illette meg automatikusan a királyi seregek vezetése, ez inkább saját tehetségét dicséri, amelyet több hadjáratban is bizonyított. Károly király halála után mind a fiatal uralkodó, mind az anyakirályné feltétlen bizalmát élvezte, mely karrierjének töretlenségét eredményezte. Ez feltételezi, hogy vagy ő, vagy családjának valamelyik tagja gyakran tartózkodott Visegrádon. Ezen felül, fiai az 1340-es években sorra jutottak bárói méltóságokhoz,¹⁷¹ Dénes lovászmester lett apja után 1343-ban.¹⁷² Kérdéses, hogy Lackfi viszonya hogyan alakult I. Károly halála után Erzsébet királynéval, valamint Szécsényi Tamással. Fivérei, Miklós és Pál 1343 őszén, mint zempléni ispánok tűnnek fel, egy olyan megyében, mely korábban a Druget-tartomány részét alkotta, és amelynek felszámolásában maga Szécsényi Tamás vajda is aktívan részt vett.¹⁷³

1342. július 16-án Visegrádon elhunyt I. Károly. A trónra lépő 16 éves I. Lajos az elkövetkező fél évben átalakította kormányát, amelyben támogatója az özvegy Erzsébet királyné volt.¹⁷⁴ Az új rend nyertesei így azok lettek, akik korábban ugyan bárók voltak, de a hierarchia legalján álltak: a Szécsiek mellett a Lackfiak. Lackfi István katonai tehetségét a lovagkirály imázsát magára öltő Lajos szintén nem nélkülözhatta, hiszen katonabárókra volt szüksége, hogy grandiózus terveit a közeljövőben megvalósíthassa. Ehhez azonban Lackfinak lovászmesteri tisztsége, sőt nemrégiben elnyert két megyéje sem nyújtott kellő presztízt. I. Lajos király tárnokmesterévé, majd hatalmas tartománya, Erdély vajdájává tette meg apja katonabáróját. Lackfit és családját 1342 utáni előretörésében a királyi kegy mellett a sors különös fintora is segítette. Druget Vilmos nádor halála után az új kormányzat Szécsényi Tamás korábbi vajdát is ejtette, a harmadik tartomány ura, Ákos nb. Mikcs pedig 1343 májusában elhunyt.¹⁷⁵ Immár semmi akadálya nem volt annak, hogy Lack fiai és unokái magasabb tisztségek birtokában egy másik Anjou uralkodó nagyhatalmú báróivá váljanak.

¹⁷⁰ Maga Engel Pál többször hivatkozik a Vas és Sopron megyére Pozsony mellett az ispán kezében összpontosuló királyi várak kérdéskörét tárgyalva. Lackfi nyitrai és vasi-soproni ispánsága összehasonlítást tesz lehetővé, mely azt bizonyítja, hogy a Pozsonyban, Vasban és Sopron megyében tapasztalható tendencia nem feltétlenül érvényesült mindenhol. ENGEL 2003b 101–161.

¹⁷¹ Nagy Lajos báróinak fele olyan személy fia, aki már I. Károly idején is báró, ld. FÜGEDI 1986, 250.

¹⁷² ENGEL 1996, 41.

¹⁷³ PITI 2006, 437. A kérdésben ma is megoszlik a hazai középkorkutatás véleménye ld. ZSOLDOS 2017, 187–202.

¹⁷⁴ Druget Miklós a király 1343 elején menesztette a pohárnokmesteri tisztségéből. Ld. ENGEL 1996, 43.

¹⁷⁵ ZSOLDOS 2017, 179.

Felhasznált források és szakirodalom

FORRÁSOK

- AOKLT. *Anjou-kori oklevéltár*. Főszerk. Kristó Gyula. Szeged – Bp. 1990–
- ÁÚO *Árpád-kori új okmánytár I–XII*. Közzé teszi Wenzel Gusztáv. Pest – Bp. 1860–1874.
- CD *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I – XI*. Ed. Georgius Fejér. Budae 1829–1844.
- DF *Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképgyűjtemény*
- DL *Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár*
- SOPRON *Sopron vármegye története*. Oklevéltár I–II. Szerk. Nagy Imre. Sopron 1889–1891.
- SRH *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum I–II*. Ed. Emericus Szentpétery. Bp. 1999.

SZAKIRODALOM

- ALMÁSI 2004 Almási Tibor: Az 1329. évi „residentia exercitus regis”. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica* 119. Szerk. Makk Ferenc, szerk.társ. Weisz Boglárka. Szeged 2004. 47–56.
- BELITZKY 1938 Belitzky János: *Sopron vármegye története*. I. Bp. 1938.
- BÉNYEI 2011 Bényei Balázs: Hermán nembeli Lampert országbírói tisztségbe jutásának körülményei. In: *Tanulmányok Badacsonyból. A Fiatal Levéltárosok Egyesületének konferenciája, 2010. július 9–10*. Szerk. Mihalik Béla, Zarnóczki Áron. Bp. 2011. 11–23.
- BERTÉNYI 1976 Bertényi Iván: *Az országbírói intézmény története a XIV. században*. Bp. 1976.
- BERTÉNYI 1987 Bertényi Iván: *Magyarország az Anjouk korában*. Bp. 1987.
- C TÓTH 2009 C Tóth Norbert: A nádori hivatal működése Lackfi István tisztségviselése alatt (1387–1392). In: *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Historica* 130 (2009) 85–105.
- ENGEL 1977 Engel Pál: *Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban 1387–1437*. Bp. 1977.
- ENGEL 1985 Engel Pál: Nagy Lajos bárói. *Történelmi Szemle* 28 (1985) 393–413.
- ENGEL 1994 Engel Pál: Barones. In: *Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*. Főszerk. Kristó Gyula. Bp. 1994. 83–84.
- ENGEL 1996 Engel Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*. I–II. Bp. 1996.

- ENGEL 1997 Engel Pál: Nagy Lajos ismeretlen adományreformja. *Történelmi Szemle* 39 (1997) 137–157.
- ENGEL-KUBINYI-KRISTÓ 2002 Engel Pál – Kubinyi András – Kristó Gyula: *Magyarország története 1301–1526*. Bp. 2002.
- ENGEL 1998 Engel Pál – Lővei Pál: Sokpecsétes oklevelek 1323-ból és 1328-ból. In: *Koppány Tibor hetvenedik születésnapjára. Tanulmányok*. Szerk. Bardoly István, László Csaba. Bp. 1998. 133–148.
- ENGEL 2001 Engel Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457. – Középkori magyar genealógia*. (Magyar Középkori Adattár) CD-ROM. Bp. 2001.
- ENGEL 2003a Engel Pál: A honor. A magyarországi feudális birtokformák kérdéséhez. In: Uő: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Szerk. Csukovits Enikő. Bp. 2003. 73–100.
- ENGEL 2003b Engel Pál: Honor, vár, ispánság. Tanulmányok az Anjou-királyság kormányzati rendszeréről. In: Uő: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Szerk. Csukovits Enikő. Bp. 2003. 101–161.
- ENGEL 2003c Engel Pál: Vár és hatalom. Az uralom területiális alapjai a középkori Magyarországon I–II. In: Uő: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Szerk. Csukovits Enikő. Bp. 2003. 162–197.
- ENGEL 2003d Engel Pál: Az ország újraegyesítése. I. Károly küzdelmei az oligarc-hák ellen (1310–1323). In: Uő: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Szerk. Csukovits Enikő. Bp. 2003. 320–408.
- FÜGEDI 1977 Fügedi Erik: *Vár és társadalom a 13–14. századi Magyarországon*. Bp. 1977.
- FÜGEDI 1986 Fügedi Erik: *Ispánok, bárók, kiskirályok. A középkori magyar arisztokrácia fejlődése*. Bp. 1986.
- GYÖRFFY 1998 Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I–IV*. Bp. 1987–1998.
- HÁZI 1921 Házi Jenő: *Sopron szabad királyi város története*. I. rész 1. kötet. Oklevelek 1162-től 1406-ig. Sopron 1921.
- KARÁCSONYI 1995 Karácsonyi János: *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. Bp. 1995.
- KRISTÓ 1983 Kristó Gyula: A Kőszegiek kiskirálysága. In: Uő: *Tanulmányok az Árpád-korról*. Bp. 1983. 241–268.
- KRISTÓ – MAKK 1988 Kristó Gyula – Makk Ferenc (szerk.): *Károly Róbert emlékezete*. Bp. 1988.

- KRISTÓ 1988a Kristó Gyula: *Az Anjou-kor háborúi*. Bp. 1988.
- KRISTÓ 1988b Kristó Gyula: *A vármegyék kialakulása a középkori Magyarországon*. Bp. 1988.
- KRISTÓ 1999 Kristó Gyula: I. Károly főúri elitje (1301–1309). *Századok* 133 (1999) 41–62.
- KRISTÓ 2000 *Középkori históriák oklevelekben* (1002–1410). Szerk. Kristó Gyula. Szeged 2000.
- KRISTÓ 2001 Kristó Gyula: Tartományúri rezidenciák Magyarországon (1301–1320). *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica* 115 (2001) 33–40.
- KRISTÓ 2003 Kristó Gy.: I. Károly király harcai a tartományurak ellen (1310–1323). *Századok* 137 (2003) 297–347.
- MÁLYUSZ 1984 Mályusz Elemér: *Zsigmond király uralma Magyarországon 1387–1437*. Bp. 1984.
- NÓGRÁDY 1995 Nógrády Árpád: „Magistratus et comitatus tenentibus”: II. András kormányzati rendszerének kérdéséhez. *Századok* 129 (1995) 157–194.
- PITI 2001 Piti Ferenc: „... de adventu regis Hungarie”. Károly Róbert tervezett dalmáciai hadjáratáról az 1340. évi oklevelek tükrében. In: *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica* 115. Szerk. Kristó Gyula. Szeged 2001. 41–53.
- PITI 2006 Piti Ferenc: Az 1342. évi nádorváltás. *Századok* 140 (2006) 435–441.
- PITI 2016 Piti Ferenc: Királyi hadoszólások Károly Róbert uralkodása idején. *Hadtörténelmi Közlemények* 129 (2016) 381–392.
- SKORKA 2013 Skorka Renáta: A csökkentett vámtarifájú út kialakulása I. Károly korában. *Történelmi Szemle* 55 (2013) 451–470.
- SZÓCS 2014 Szócs Tibor: *A nádori intézmény korai története 1000–1342*. Bp. 2014.
- TRINGLI 2009 Tringli István: Megyék a középkori Magyarországon. In: *Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére*. Szerk. Neumann Tibor, Rácz György. Budapest – Piliscsaba 2009. 487–518.
- WERTNER 1893 Wertner Mór: Szécsényi Tamás erdélyi vajda (1299–1354). *Erdélyi Múzeum* 10 (1893) 119–134.
- WERTNER 1905 Wertner Mór: Magyar hadjáratok a XIV-ik században. *Századok* 39 (1905) 420–451.
- ZSOLDOS 2011 Zsoldos Attila: *Magyarország világi archontológiája 1000–1301*. Bp. 2011.

- ZSOLDOS 2016 Zsoldos Attila: A Henrik-fiak. A Héder nembéli Kőszegiek „családi” története. In: Uő: *Vitézek, ispánok, oligarchák. Tanulmányok a társadalom- és a hadtörténetírás határvidékéről*. Bp. 2016. 215–226.
- ZSOLDOS 2017 Zsoldos Attila: *A Druget-tartomány története 1315–1342*. Bp. 2017.

Abstract

A royal court baron in arms
Stephen Lackfi's and the Angevin's Hungary

Stephan Lackfi's name is familiar for medievalists especially his rule during the campaigns of Louis I of Hungary (Naples, Lithuania, etc.), but his function is less known in the Angevin monarchy before 1342. Lackfi got his first baronial dignity in 1326 as Charles I's equerry, and he remained in this post until 1343. In this period he became count of Nyitra, since 1340 he was the count of Vas and Sopron. In this essay I examine his rule and operation under Charles I's kingdom. He had castellans in four counts, he had de-puties (vice-castellans and vice-counts too) who served him. Besides this study is examining about the Bohemian and Austrian wars because as one of the favourite baron of the king he had big part in the military operations. This work is not dealing with the complete career of Stephan Lackfi because after the death of King Charles I the political situation has changed and Lackfi and his family (his brothers and sons) got bigger part of the government in the kingdom. The former royal equerry became the young Louis I's treasurer, voivode of Transylvania and ban of Croatia. However Lackfi died in 1353 in my study I would like to shed light on that his career has started in the first Angevin monarch's royal court, where he became one of the barons who helped the new dynasty to be established the Kingdom of Hungary.